

HET ONBEWUSTE

Inleiding 7 en 14 maart Concept

J. Dirkx

Mulholland Drive (David Lynch, 2001)

Het is een eer om deze film, Mulholland drive, bij U te mogen inleiden omdat ik een bewonderaar ben van de films van David Lynch en dit ook nog de op een na beste is. Ik wil U eigenlijk niets vooraf vertellen over de inhoud van de film behalve misschien dat alles anders is dan het lijkt. Na de film zal ik een poging doen om samen met U een narratief te construeren waarbij ik dankbaar gebruik maak van critici die de film zelfs frame voor frame hebben bekeken.

Waar begin je aan. Ik begrijp niets van die film, zomaar twee reacties op mijn voornemen om deze film in te leiden. David Lynch, 'the czar of the bizarre' zoals hij ook wel wordt genoemd is geen makkelijk regisseur. Zijn laatste film Inland Empire werd zelfs door zijn eigen acteurs niet begrepen. Laura Dern: "Ik wist niet wie ik speelde en ik weet het eigenlijk nog steeds niet". Wanneer we iets niet begrijpen wordt onmiddellijk een grote rol toegekend aan het onbewuste. We weten echter niet eens wat bewustzijn precies inhoudt waarmee we het onbewuste als antoniem al helemaal als ontoegankelijk kunnen verklaren. Het onbewuste kent geen ontkenning, geen twijfel, geen graden van zekerheid en onzekerheid, het trekt zich niets aan van de werkelijkheid. Dromen zijn volgens Freud de koninklijke weg naar het onbewuste. Dromen, fantasieën, wishful thinking, en ook het onbewuste spelen een grote rol in vrijwel iedere film van David Lynch. Het gewone spreken en handelen wordt gestuurd door het zogenaamde secundaire proces, een metapsychologisch concept, en het spreken en handelen vertoont een samenhang, is coherent en verloopt volgens de wetten van de logica en realiteit. Dit is heel anders bij het primaire proces waarbij het lustprincipe regeert en de logica zoek kan zijn vanwege contradicties die naast elkaar kunnen bestaan. We hebben het dan over dromen maar ook over bv psychotische toestandsbeelden. Zoals schilders vaker hun schilderijen maken vanuit het creatieve primaire proces zo doet Lynch dit met film. "Bij het maken van een portret", zei Francis Bacon, een door Lynch zeer bewonderde schilder, "zou ik het liefst een handvol verf tegen het doek gooien, in de hoop dat het er dan in een keer staat". Het is dan ook niet vreemd dat Lynch weigert in te gaan op de inhoud van zijn werk. Echter, los van hoe Lynch zijn films bedenkt, bij de uitwerking van zijn ideeën is hij uitermate precies en gedetailleerd.

Lynch een 60 jarige Amerikaan die zelf nooit nachtmerries zegt te hebben maar wel een keer een psychiater consulteerde. Omdat hij bang was dat het zijn creativiteit zou aantasten heeft hij het bij een enkel bezoek gelaten. Lynch is er heilig van overtuigd dat transcendentale meditatie, die hij al ruim 30 jaar dagelijks beoefent hem juist creativiteit geeft. Hij geeft zelden uitleg over zijn eigen films. Laat iedereen er maar zijn eigen verhaal bij maken. Wat Lynch over film zegt gaat in veel gevallen ook op voor het psychoanalytisch proces. Intuïtie, vrij associëren, conflicten zijn daarbij belangrijke ingrediënten. Voor een verhaal is contrast nodig en heb je conflicten nodig. Je moet een verhaal "voeldenken", aldus Lynch. Wanneer het psychoanalytisch proces in een werkwoord getypeerd zou moeten worden is dit m.i. een goede keuze. De dingen bestaan niet als vaststaande feiten maar zij krijgen betekenis door de relatie die we ermee hebben. De dichter Francis Ponge zei eens over het creatieve proces dat de dingen lange tijd in hem wonen, dat zij hem bevolken, dat zij de basis van zijn geheugen vormen en dat zij aldoor in hem aanwezig zijn. Zijn werkelijke inspanning bestaat veeleer uit het opvissen en weergeven van deze krioelende en bloeiende monsters uit het diepste van zichzelf dan uit het vaststellen van hun kwaliteiten na nauwgezette observaties. Dit is ook van toepassing op David Lynch die meermaals heeft

aangegeven dat hij het prettige vindt om vreemde abstracte werelden binnen te gaan waarin de dingen worden gevoeld en begrepen op meer intuïtieve wijze.

Merleau-Ponty zei over film het volgende: “Datgene wat uiteindelijk de cinematografische schoonheid vormt is noch het verhaal zelf – dat zou immers ook goed door proza verteld kunnen worden – noch minder de ideeën die het kan suggereren, noch de tics, de manieën of de werkwijzen waaraan men een regisseur kan herkennen en die niet belangrijker zijn dan de favoriete woorden van een schrijver. Dat wat van belang is, is de keuze van vooropgestelde episodes en in ieder daarvan de keuze van gezichtspunten die men laat figureren in de film. Een bepaald algemeen cinematografisch ritme wordt gevormd door de lengte die men geeft aan alle verschillende elementen, door de volgorde waarin men kiest deze te presenteren en door het geluid of woorden die deze al dan niet begeleiden.”

Juist door deze volgorde, het wisselende perspectief, het belang van het geluid wordt ook de kijker meegezogen in een vreemde wereld die verrast, beangstigt, verwacht maar blijft fascineren.

De films van Lynch representeren zijn opvatting over het leven als een verwarrende sequentie van toevallige gebeurtenissen die geen enkel doel dienen. Iedereen geeft er zijn eigen betekenis aan die dan ook uniek en persoonlijk is. “My films mean different things for different people. Life is very, very confusing and so films should be allowed to be too”.

Toch probeert hij in zijn persoonlijk leven wel ordening aan te brengen soms op dwangmatige wijze. Zo eet hij al jaren s’ middags een broodje tonijn gevolgd door 8 koppen koffie met veel suiker waarmee hij inspiratie opdoet. Het is ook mogelijk om via zijn eigen website verantwoord, ‘fair trade’ koffie aan te schaffen met een foto van Lynch op het pak.

Nog even iets over andere films van Lynch.

Twin Peaks is in 1990 op de tv uitgezonden en verwierf al spoedig tot een soort cultstatus, althans bij VPRO intellectuelen. De avonturen van Special Agent Dale Cooper die in een fictief dorp in de Verenigde Staten de moord op een tiener moet oplossen. Overigens zijn het hotel en de Snowquallmie Falls alsmede de diner met de beroemde cherry pie te vinden in de buurt van Seattle. Deze spannende soap-achtige serie vertoont al veel stijlelementen van vooral de film van vanavond. Vreemde close-ups, de muziek, de sensuele vrouwen, roodgestift, hooggehakt en stijf gekapt, de rode velours gordijnen, dwergen, monsters etc. Bovendien is Mulholland drive ook ooit begonnen met als doel een tv serie te maken.

Kort daarna maakte hij Wild at Heart. Deze titel wordt in de film gevolgd door de zin en weird on top. In deze film wordt spanning, extreem geweld, perverse seks en humor op onnavolgbare en soms potsierlijke wijze afgewisseld. Toch is Lynch ook in staat tot een rechttoe rechtaan verhaal zoals de Straight Story laat zien. Het is dus niet alleen een straight story maar gaat over het waargebeurde verhaal van een oude man Alvin Straight die op zijn motormaaier een aantal staten doorreist om zijn zieke broer te bezoeken. Een ontroerende roadmovie.

Mulholland drive, de film die U vanavond gaat zien:

Enkele trivialeitaten zal ik verklaren zonder daarmee de exegese van de film geweld aan te doen.

Muziek is erg belangrijk zowel in de sfeer en m.n. spanning die wordt gecreëerd maar ook als losstaande muzikale voorkeur van de regisseur. In Mulholland Drive is de dragende filmmuziek net als bij Twin Peaks gecomponeerd door Angelo Badalamenti die ook nog een kleine rol heeft in de film. Verder is er in Club Silencio een prachtige Spaanstalige versie te horen (Llorando) door Rebecca del Rio van het nummer Cryin’ van Roy Orbison. En nee, het schilderij wat af en toe in beeld verschijnt is niet het meisje met de parelen oorbel van Vermeer.

Hopelijk heb ik U niet afgeschrikt met deze inleiding. Zie het meer als een aanmoediging om met een open mind zijn films te voelen in plaats van onmiddellijk alles te willen begrijpen en verklaren. En nu silencio